

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pääkkölä, Anna-Elena; Käpylä, Tiina; Peltola, Henna-Riikka

Title: Populaarimusiikkitoiminnassa koettu sukupuolittunut epäasiallisuus

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Suomen musiikkitieteellinen seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pääkkölä, A.-E., Käpylä, T., & Peltola, H.-R. (2021). Populaarimusiikkitoiminnassa koettu sukupuolittunut epäasiallisuus. *Musiikki*, 51(2), 55-82.

<https://doi.org/10.51816/musiikki.110848>

*Anna-Elena Pääkkölä, Tiina Käpylä
& Henna-Riikka Peltola*

Populaarimusiikkitoiminnassa koettu sukupuolittunut epäasiallisuus

- FT Anna-Elena Pääkkölä (anna-elena.paakkola@abo.fi) on Suomen Akatemian tutkijatohtori Åbo Akademin musiikkitieteen oppiaineessa sekä esiintyvä laulaja-lauluntekijä. Hän on julkaissut monipuolisesti musiikkivideoista, elokuvaamusiiikista sekä suomalaisesta ja kansainvälisestä populaarimusiikista. Tutkimusintresseihin kuuluvat keho, sukupuoli ja seksuaalisuus, feministinen ja queer-musiikintutkimus, suomalaisten naisten musiikinhistoria, kulttuurinen lihavuustutkimus, musiikkiteknologia ja -tuotanto sekä musiikkiteollisuus. Nykyinen tutkimusprojekti keskittyy pohjoismaisten indiepop-artistinaisten musiikkivideoihin sekä heidän keho- ja äänipolitiikkaansa. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7687-479X>

FT Tiina Käpylä (takapy@utu.fi) työskentelee musiikkitieteen ma. yliopisto-opettajana Turun yliopistossa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat sukupuoli ja populaarimusiikki, naisten tekijyys ja toimijuus, musiikillinen nuorisotyö sekä musiikkiteollisuus. Käpylä on tutkinut sosiaalista sukupuolta nuorten bändiharrastuksissa ja kirjoittanut naisten historiaa suomalaisen populaarimusiikin kentällä.

FT Henna-Riikka Peltola (henna-riikka-peltola@jyu.fi) työskentelee musiikkitieteen yliopistonlehtorina Jyväskylän yliopiston Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat musiikin affektivisuus, musiikillisiin kokemuksiin liittyvät emootiot ja vuorovaikutussuhteet sekä musiikillinen luova toiminta. Peltolan tutkimukset ovat käsitelleet erilaisia musiikinkuuntelun arkipäivän merkityksiä, musiikin käyttöä suremisessa sekä musiikkiin liittyviä epämiellyttäviä tunnekokemuksia. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9372-1805>

*Experiences of Gendered Inappropriateness
in the Field of Finnish Popular Music*

This article discusses gendered inappropriateness in Finnish popular music, particularly the experiences of those who currently work professionally in the field. The survey was an anonymised online survey with provided scaled questions and open-answer options, and it received 150 replies. Based on these, we identified different types of gendered inappropriateness through which to analyse the material: disdain, discrimination and sexual harassment in professional music work and music education.

Gendered disdain is often exhibited through micro aggressions such as benevolent and malevolent verbal derision or silencing of non-men in group situations through active ignoring or disrespect. In music education, gender is still a large factor when teachers and/or fellow students demonstrate condescension towards a student. There was heightened risk of sexual harassment in performance situations with all genders. Men, women and nonbinary people have all reported inappropriate treatment based on gender, which can at its worst lead to situations of discrimination and concretely inhibit their professional practice. Those who identified as non-binary often face gendered inappropriateness and more dire consequences when breaching binary gender roles than cis-gendered people. Physical sexual exploitation seemed to be rare in the Finnish popular music sphere.

Populaarimusiikkitoiminnassa koettu sukupuolittunut epäasiallisuus

Anna-Elena Pääkkölä, Tiina Käpylä & Henna-Riikka Peltola

Vuonna 2016 alkunsa saanut #MeToo-liike oli kansainvälinen ilmiö, jonka jäljiltä sukupuolittunut vallankäyttö ja seksuaalinen häirintä tulivat historiallisella tavalla yleisen huomion kohteiksi. Myös taidealoilla käytiin keskustelua yhteiskunnan rakenteista ja seksismistä. Suomessa #MeToo-keskustelu koski kenties eniten teatteri- ja elokuva-alan epäkohtia. Musiikkialan kysymyksistä on tehty muutama tutkimus, jotka pyrkivät valottamaan ongelmien laajuutta (mm. Seye 2018; Anttila 2019). Tutkimus on ollut kuitenkin jonkin verran genrejakoista, sillä klassisen musiikin puolelta tutkimusta ja journalismia tehdään parhaillaan (ks. esim. Saarikoski 2020), mutta populaarimusiikin osalta tutkimusta ei ole näyttänyt syntyvän. Kyselytutkimukseen perustuva artikkelimme pyrkii paikkaamaan tätä vajetta tarkastelemalla muusikkojen kokemuksia populaarimusiikkitoiminnassa esiintyvistä epäasiallisista ja sukupuolittuneesta vallankäytöstä. Selvitämmekin tutkimuksessamme, millaisia kokemuksia kyselyyn vastanneilla on *sukupuolittuneesta epäasiallisuudesta* ja kuinka kentän toimijat kuvailevat subjektiivisia kokemuksiaan tästä ilmiöstä. Tätä kautta haluamme myös korostaa musiikintutkimuksen roolia keskustelun edistäjänä. Keskitymme artikkelissa erityisesti kolmeen teemaan:

1. Häirintä ja väheksyntä
2. Musiikkikoulutukseen liittyvä epäasiallisuus
3. Binäärisen sukupuolijärjestelmän ulkopuolelle identifioituvat ihmiset ja heidän kokemuksensa.

Kyselytutkimuksemme laajentaa Muusikkojen liiton vuonna 2018 tekemää kyselyä sen jäsenistön ulkopuolelle. Tutkimuksemme tuottaa uutta tietoa kentällä koetusta sukupuolittuneesta epäasiallisuudesta, sukupuolten erilaisista kokemuksista ja epäasiallisuuden eri muodoista.

Sukupuolittuneella epäasiallisuudella tarkoitamme sukupuolitettua ja/tai sukupuoleen kohdistuvaa epäasiallista käytöstä, joka voi sisältää

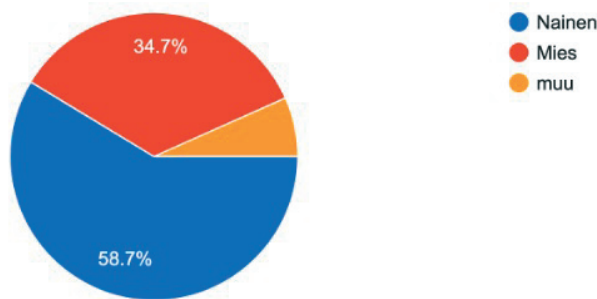
fyysisen koskemattomuuden loukkaamista ja verbaalista häirintää, mutta myös erilaisia syrjinnän, vähättelyn ja ulossulkemisen käytäntöjä. Suuri osa näistä epäasiallisista käytännöistä on rakenteellisia. Määrittelimme termin laajaksi, jotta kysely mahdollistaisi monenlaisten kokemusten jakamisen eivätkä ne rajoittuisi ainoastaan seksuaaliseen häirintään. Näkemyksemme mukaan löyhemmin määritelty eksploratiivinen tutkimusote valaisee paremmin populaarimusiikin kentän mahdollisia ongelmia, jolloin niitä ei ole yhtä helppo ohittaa vetoamalla yksittäisiin tapauksiin ja tekijöihin.

Tutkimusasetelma

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin verkkokyselynä, joka oli avoinna 19.3.–31.10.2020. Tänä aikana vastauksia tuli yhteensä 150. Kyselyä ei kohdennettu tietyn sukupuolisille vastaajille, vaan kutsua pyrittiin levittämään laajasti populaarimusiikin toimijoiden keskuuteen. Kyselyn verkkolinkkiä jaettiin myös kirjoittajien omien verkostojen, mutta pääasiassa sosiaalisen median kautta erilaisiin muusikkoryhmiin tai muihin musiikkia sivuaviin harrastusryhmiin, joista osa oli feministisesti painottuneita. Lisäksi kyselyä jaettiin Punk in Finland -foorumilla sekä Särö ry:n¹ verkostoissa. Määrittelimme vastaajien alaikärajaksi 16 vuotta. Katsoimme tämän ikäisten olevan tärkeitä kokijoita, koska he edustavat

1. Taustatiedot: sukupuolesi

150 responses

Kuva 1. Vastanneiden sukupuolijakauma.

¹ Kyselyn hetkellä vielä Girls Rock! Finland.

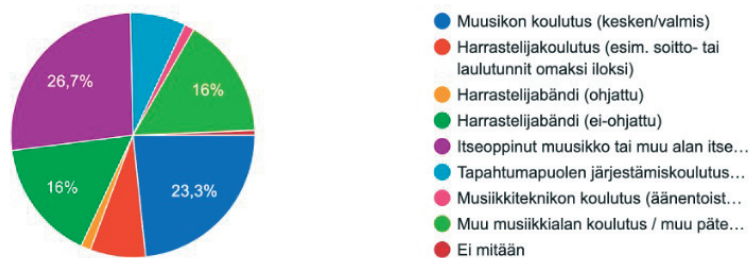
musiikilliseen ammattiin orientoituvia, ja he ovat myös kyllin vanhoja voidakseen vastata kyselyyn ilman vanhempien lupaa. Suurin vastaajien ryhmä koostui kuitenkin 26–35-vuotiaista.

Valikoituneet jakelukanavat tuottivat naispainotteisen vastaajajoukon (59%), mutta myös 10 muunsukupuolista ihmistä (7%) päätyi vastaamaan kyselyyn ja tuottamaan tietoa heidän kohtelustaan. Miestenkään osuus (35% vastaajista) ei jäänyt merkityksettömäksi.² (Ks. kuva 1.) Kyselymme onkin yksi harvoista tähän asti tehdyistä, joka tuottaa tuloksia myös miesten ja poikien kokemista musiikkiin liittyvistä sukupuolittuneista epäasiallisuuksista. Koska poikien ja miesten kokemasta häirinnästä, syrjinnästä ja muista epäasiallisuuksien muodoista on puhuttu julkisuudessa erittäin vähän, aihetta voisi pitää eräänlaisena tabuna. Tämä aiheutti myös meille tiettyjä haasteita laatiessamme kysymyksiä aineiston keruuta varten. Koska aiempaa tietoa aiheesta on vähän, esimerkiksi miesten sukupuoleen liittyvä miesten keskinäinen tai muiden epäasiallinen käytös oli vaikeaa ottaa huomioon kysymysten muotoilussa. Tästäkin huolimatta niistä esiintyi vastauksissa joitakin viitteitä. Käsittelemme tätä näkökulmaa tarkemmin artikkelin loppupuolella.

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan kokemustensa yleisyyttä käyttäen valmiita asteikkoja. Myös vastaajien taustatietoja kuten ikää, sukupuolta, musiikillista koulutustaustaa ja harrastuneisuutta kerättiin numeerisessa muodossa (ks. kuva 2). Tutkimuksen keskeisen aineiston muodostavat kuitenkin kyselyn avoimet vastaukset, joissa vastaajat kuvai-

3. Valitse lähin vastaava vaihtoehto: musiikillinen koulutustaustasi?

150 vastausta

Kuva 2. Vastaajien koulutustausta ja harrastuneisuus.

² Prosenttiluvut on leipätekstissä pyöristetty. Ylimääräinen yksi prosentti näiden yhteenlaskusta selittyy pyöristyksen painottumisella yläkanttiin.

livat epäasiallisuuden kokemuksiin omin sanoin. Aineistoa tarkasteltiin hyödyntämällä teoriasidonnaista laadullista sisällönanalyysiä (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 99), jonka avulla vastaajien kokemuksista identifioitiin tämän artikkelin kolme teemakategoriaa. Painotimme erityisesti musiikkialalla ammatikseen toimivien vastauksia, mutta myös harrastelijoiden parissa ilmeni samankaltaisia tuloksia, joten jaottelu näiden kahden ryhmän välillä ei ollut aina mielekäästä.

Häirintä ja väheksyntä

Aineistossa esiintyneet häirinnän ja väheksynnän kokemukset näyttävät selvästi sukupuolittuneina. Lukumäärällisesti eniten vapaissa kuvailuissa esiintyi kokemuksia vähättelevästä asenteesta, jonka koettiin liittyvän nimenomaan vastaajien naissukupuoleen. Vastaajista 56 kuvaili tilanteita, joissa heihin kohdistui suoria tai epäsuoria oletuksia koskien musiikillista osaamattomuutta esimerkiksi oman instrumentin hallintaan, musiikinteoriaan tai teknologian hallintaan liittyen. Eräs ammattimuusikon koulutuksen läpikäynyt vastaaja kuvailee kokemuksiaan bändissä soittamisesta näin:

Olen toisinaan ollut mukana bändeissä, joissa olen saattanut olla ainut ammattilainen (musiikkialan koulutus AMK), ja silti jossakin musiikillisessa asiassa on mieluummin konsultoitu miespuolisia bändikavereitani, tai tarkistettu asioita netistä (Wikipedia) kuin uskottu minun antamiini tietoihin.

Useissa vastauksissa toistui se, kuinka vähättelyn kokemukset liittyvät erityisesti keikkailuun ja esiintymispaikkoihin, joissa ulkopuolisten järjestäjien tai ääniteknikoiden taholta voi esiintyä epämukavaksi koettua asennetta. Pelkästään naisista koostuvassa yhtyeessä soittava vastaaja kuvailee toistuvasti ”tyttöbändiksi” leimatun kokoonpanonsa saamaa vastaanottoa:

Keikkapaikoilla tullaan neuvomaan vaikka apua ei olisi pyytänyt ja puhutaan kuin en tajuaisi mitään.

Toisen vastaajan kokemukset liittyvät erityisesti soundcheck-tilanteisiin:

Miksaajat ovat usein äreitä, eivätkä usko minun tietävän jotain, mitä toivoisin salissa kuuluvan.

Samankaltaisia kokemuksia kuvailee myös sukupuolijaoltaan ”sekabändissä” soittava instrumentalisti:

Tekniikan kanssa tullaan neuvomaan jatkuvasti. Miehet tulevat hyvin helposti vääntämään nuppeja kysymättä jopa MINUN KÄSISSÄNI OLEVASTA OMASTA SOITTIMESTA.

Rumpuja soittava vastaaja kertoo:

Monia kertoja soittotaitoani on epäilty, rumpusetti on koottu puolestani, koska ”en varmaan tajua miten se tehdään”.

Oletuksia osaamattomuudesta liittyen niin musiikkiteknologian hallintaan kuin instrumenttien tuntemukseenkin koetaan sekä keikkatilanteissa että esimerkiksi musiikkiliikkeissä asioidessa. Kitaraa soittava vastaaja kertoo seuraavaa:

Lisäksi on aika monesti tultu pätemään minulle minun omista kamoistani, ja oletettu etten tiedä, tarvitseeko vahvistimeni esim. DI-boksia. Musiikkiliikkeissä asioidessani myyjät saattavat puhua puolisollessani, vaikka minä olisin asiakkaana ja tekemässä jotain isoakin hankintaa itselleni.

Toinen vastaaja, joka omien sanojensa mukaan soittaa ”naisoletetulle epätyypillistä soitinta”, puolestaan kuvailee alentuvaa suhtautumista näin:

[K]ykyni käyttää musiikkiteknologiaa on kyseenalaistettu; on ihmetelty, miten osaan esimerkiksi käyttää yksinkertaisia analogimiksereitä yli kymmenen vuoden soittoharrastuksen ja alaan liittyvien opintojen jälkeen.

Aiempi tutkimus on havainnut toistuvasti rock-instrumenttien ja teknologiaa hyödyntävän musiikin sukupuolittamisen nimenomaan maskuliinisiksi ja/tai miehille sopiviksi musisointitavoiksi (esim. Bayton 1997; Comber et al. 1993; Dibben 2002). Nähtävästi edelleen on niin, että ajattelutapa asettaa samassa kontekstissa toimivan naisen epätyypilliseksi määriteltynsä asemaan sukupuolensa perusteella. Musiikkiin ja muusikkouteen liittyvien sukupuolistereotyyppien rikkominen aiheuttaa siis vielä suomalaisessa musiikkikentässä epäilyksiä tai hämmennystä, kuten aineistomme lainauksista hyvin käy ilmi. Väheksynnän piiriin luokitel-

tiin myös kokemukset suoranaisestä ohipuhumisesta, huomiotta jättämisestä ja vähättelevistä oletuksista, jotka liittyivät ylipäänsä musiikista puhumiseen, ymmärtämiseen ja kiinnostukseen tai musiikillisiin ja taiteellisiin visioihin. Erityisesti heteroparisuhteissa, joissa molemmat ovat muusikoita tai harrastavat musiikkia, naiset kokevat oman musisointinsa jäävän huomiotta ja oletusten (ja odotusten) kohdistuvan pelkästään miehen tekemisiin:

Kumppanini ja minä soitamme kitaraa molemmat, mutta kun esimerkiksi saamme vieraita ja he huomaavat instrumentit he automaattisesti kääntyvät kommentoimaan kumppanilleni ”ai jätkä soittaa”.

Puolisonsa kanssa samassa yhtyeessä soittava vastaaja puolestaan kertoo, kuinka oli opetellut keikkaa varten nopeassa aikataulussa vaativaa ohjelmistoa mutta tuli keikan jälkeen ohipuhutuksi:

Keikan jälkeen mieheni – joka oli myös yksi soittajista – kaveri ei kommentoinut minulle mitään, vaan tokaisi miehelleni: ”oot pistäny vaimon treenaamaan”.

Miesten dominoimassa tilanteessa tapahtuneita ohipuhumisen kokemuksia kuvailee myös toinen vastaaja, joka toimii yhtyeensä keulahahmona ja musiikintekijänä:

[Tilanteissa, joissa] yhtyeeni musiikista on puhuttu ja keskusteltu tulevista yhteisistä keikoista, minut on täysin ohitettu ja keskustelu on käyty kahden miehen välillä, joista toinen kuuluu bändiin, vaikka olen luonut bändin sekä kirjoittanut ja säveltänyt kaiken musiikin.

Keikkamuusikkona toimiva vastaaja puolestaan avaa käsitystään miesvaltaisen toimintaympäristön dynamiikasta seuraavasti:

Ristiriitatilanteissa miehet tukevat toisiaan. Mies saattaa tukea naista yksityisesti, mutta muun yhteisön nähden hän ei nouse puolustamaan naista toista miestä vastaan. Esimerkiksi keikkapaikoilla on myös yleistä, että miehet keskustelevat keskenään ja naisten odotetaan olevan hiljaa. Naisille jopa käännetään selkää.

Tällaisia suoria tai epäsuoria, näennäisesti pieniä loukkauksia, jotka jättävät kohteensa tuntemaan itsensä jollakin tapaa marginalisoiduksi, voidaan ymmärtää mikroaggression käsitteen kautta. Hadley (2017)

mukaan mikroaggressiot ilmenevät sanallisina kommentteina, äänen-sävyinä, eleinä ja ilmeinä sekä toimintana tai toimimatta jättämisinä, joiden myötä niiden vastaanottaja joko tahallisesti tai tahattomasti suljetaan ”normatiivisen” ryhmän ulkopuolelle tämän sukupuolen, etnisen taustan, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden tai muun vastaa-van ominaisuuden perusteella. Kun populaarimusiikin toimintakenttä on edelleen ilmeisen miesvaltainen ja normatiivisesti maskuliininen, voidaan naiset tai naisoletetut marginalisoida, eristää ryhmästä ja jättää musiikillisen tekemisen ulkopuolelle, vaikka heidän roolinsa yhteisössä olisi keskeinen tai musiikillinen osaamisensa kiistatonta. Myös sukupuolittunut mutta alentuva kehuminen on yksi mikroaggression muodoista, mikroloukkaus (ks. Sue 2010), joka kehujan näkökulmasta saattaa tar-koittaa hyvää mutta joka erottelee, syrjii ja alentaa loukkauksen kohteen suhteessa ympäröivään kenttään. Tällaisia mikroloukkauksia näyttää ai-neiston perusteella kumpuavan esimerkiksi kehuista, että joku ”soittaa yhtä hyvin kuin mies” tai osaa käyttää yksinkertaisia teknologisia väli-neitä tai instrumentteja. Jo aiemmin ääneen päästetty kitaraa soittava vastaaja kuvailee edellä mainitun kaltaisia kokemuksia:

En edes jaksa laskea kuinka monesti on sanottu kehumistarkoituksessa että ”sinähän soitat kuin miehet” – – Tai kehattu naisista koostuvaa bändiä siten että tähän päihitätte monet ”tavalliset bändit” tai miesbändit.

Toinen vastaaja kertoo, ettei ole koskaan kokenut vähättelevää kehumis-ta kanssamuusikoiltaan, mutta yleisön taholta kylläkin:

Yleisössä olleen miehen suusta kuultua puolestaan on esim. ”hyvin ve-dät naiseksi rokkia”. Kommentteja tulee yleensä keski-ikäisiltä ja sitä vanhemmilta miehiltä.

Aineiston toiseksi yleisin häirinnän tyyppi koski ei-toivottua ulkonäön kommentointia, seksuaalisväritteisiä oletuksia sekä seksuaalista fyysistä ja/tai verbaalista häirintää. Tällaisia kokemuksia kuvaili 41 naisten sekä miesten kirjoittamaa vastausta. Aineiston kuvausten perusteella tätä häi-rinnän muotoa esiintyy erityisesti esiintymistilanteiden jälkeen tai keik-kamatkoilla. ”Naisoletetulle epätyypillistä soitinta” soittava vastaajamme avaa kokemuksiaan seuraavasti:

Vaarallisimpana epäasiallisen kohtelun muotona koen keikkaelämään liittyyvän seksuaalisen häirinnän. Olen joutunut kiertueella vakavan

seksuaalisen väkivallan kohteeksi, toki myös kevyemmän häirinnän. Yksin kiertävä, aloitteleva, pienikokoinen naisoletettu muusikko on altis kaikenlaiselle asiattomalle kohtelulle epämääräisissä keikkaolosuhteissa ja -yöpaikoissa.

Bändissä soittava miesvastaaja taas kuvailee, kuinka

[n]aiset tarttuu kulliin yleisöstä tai kommentoivat ulkonäköä epäedullisesti keikan jälkeen

ja toinen, kuinka

[v]anhemmat rouvat yrittävät keikoilla kouria ja kun pyytää lopettamaan, niin haukkuvat ties miksi.

Kolmas puolestaan selittää:

Nuorta soittajapoikaa saa tulla kourimaan ja koskettelemaan, koska ”olethan sä siinä valmiiksi näytillä.”

Kokenut keikkamuusikko kertoo olevansa hyvin tottunut naisten taholta tulevaan seksuaaliseen häirintään ja käsiksi käymiseen ja kuvailee kolmenlaisia kokemuksiaan:

1. Pikkujouluaikaan, pienellä lavalla soitettavilla akkarikeikoilla humalainen, naispuolinen yleisön edustaja kuvitteli viettelevänsä minut vaikka keikka ja biisi oli kesken. Tämä tapahtui kourimalla (eri kerroilla) takamuksesta ja etumuksesta. En syttynyt, vaan koin tilanteen ahdistavaksi.

2. Keikan jälkeen naishenkilö oli päättänyt, että vie minut kotiinsa eroottisen toimintaan. En lähtenyt. Minulle huudettiin (eri kerroilla), että en tiedä mitä menetän, olin homo/munaton jne.

3. Festarin jälkeen majapaikan parisängyssä (muualla ei siis nukkumapaikkoja) samaan seurueeseen kuulunut reilusti minua vanhempi nainen työnsi käsiään vaatteideni alle, vaikka toistuvasti sanoin olevani varattu enkä halua harjoittaa eroottista toimintaa. Päädyin lopulta pakenemaan savukkeelle.

Esiintyvän muusikon työnkuvaan kuuluu katseen kohteena oleminen, mikä on omiaan esineellistäviin asenteisiin varsinkin yleisön taholta. Myös joidenkin populaarimusiikin tyylilajien tietty sisäänrakennettu seksuaalisesti virittynyt sävy epäilemättä vaikuttaa siihen, että yleisön

on helppo unohtaa esiintyjän olevan töissä lavalla eikä kutsuvan kuuli-joitaan seksuaalisiin tekoihin tai kosketuksiin. Sukupuolen lisäksi myös ikään liittyvät valta-asetelmat näkyvät aineiston kuvauksissa silmään-pistävästi: seksuaalista häirintää harjoittavat vanhemmat henkilöt, ja se kohdistuu heitä nuorempiin muusikoihin. Naisia ahdistelevien ”li-kaisten vanhojen setien” lisäksi aineistossa toistui arkkityyppi päihty-neestä keski-ikäisestä naisesta, joka käy aggressiivisesti lähentelemään nuorempia miehiä.

Miesten kokemaa naisten taholta tulevaa seksuaalista häirintää ym-märretään edelleen sangen huonosti. Miesten kokemaa häirintää on usein vähätelty tai sitä ei ole pidetty tärkeänä tutkimuskohteena (ks. Stockdale et al. 2002). Sukupuolistereotypioihin liittyvät asenteet vaikuttavat myös siihen, ettei ilmiötä edes välttämättä tunnisteta. Vilkka (2011, 24) kir-joittaa, että naisen mieheen kohdistama seksuaalinen häirintä saatetaan ”tulkita jopa ’äidilliseksi hellyydenosoitukseksi’”, mikä kuvastaa hyvin kulttuurista asenneilmapiiriämme. Naisten, eritoten vanhempien nais-ten, näkeminen passiivisina tai seksuaalisesti pidättyväisinä voi johtaa siihen, ettei aggressiivistakaan seksuaalista häirintää tai jopa väkivaltaa pidetä vakavana tai todellisena, vaan siihen suhtaudutaan vitsailien tai mielletään imartelevaksi. Tällaisessa asenneilmapiirissä naiset eivät vält-tämättä tunnista oman käytöksensä häiritsevyyttä, tai vastaavasti miehet eivät pysty tunnustamaan, että kokemus voi imartelevan sijasta olla ah-distava. Edellä mainitut seikat saattavat myös tehdä asiasta puhumisen äärimmäisen vaikeaksi.

Epäasiallisuuden esiintyminen ja kokemukset musiikkikoulutuksessa

Muodollisessa ja epämuodollisessa musiikkikoulutuksessa ja -opetukses-sa tapahtuvalla häirinnällä voi olla kauaskantoisia seurauksia muusikoi-den tai sellaisiksi haluavien uralla. Sekä harrastelija- että ammattimuu-sikot voivat olla myös itseoppineita, mutta hyvin monilla on taustallaan jonkinlaista musiikin koulutusta esimerkiksi yksityisten soittotuntien muodossa. Lisäksi kaikki osallistuvat musiikinopetukseen ainakin pe-ruskoulussa, sillä musiikki on ollut pitkään pysyvä osa suomalaisen pe-ruskoulun opetussuunnitelmaa. Musiikkikoulutuksella on suuri vaikutus siihen, ketkä päätyvät musiikkiuralle, ja musiikkikoulutus ohjaa sekä musiikkiuran muotoutumista että yksilöiden urallaan tekemiä valintoja. (Esim. Green 2006; Björck 2011, 2012, 2013; O’Neill ja Boulton 1996.)

On syytä huomioida sekä rakenteelliset epätasa-arvoa aiheuttavat tekijät että yksilötason tekijät, kuten yksittäisten soitonopettajien toiminta. Nämä kaksi ovat myös yhteydessä toisiinsa: rakenteet vahvistavat yksittäisten ihmisten asenteita, mutta ihmisten yksilötason käytös myös vastavuoroisesti lujittaa rakenteita. Valtasuhteiden ylläpitäminen on yksi tapa uusintaa myös rakenteellisia ongelmia musiikkikoulutuksessa. Yksi räikeimmistä esimerkeistä vastauksissa oli epäasiallinen välikohtaus, johon liittyi moninkertainen valtasuhde: sukupuolen, opettajan statuksen sekä mahdollisesti vielä opettajan korkeamman iän asema suhteessa oppilaseen. Täysin yksittäisenäkin tapahtumana tämän tyylinen välikohtaus voi vaikuttaa syvästi yksilön ajatuksiin alasta ja omista mahdollisuuksistaan siellä:

Konservatoriolle tuli uusi bassovahvistin juuri workshop-tunnin aikana ja tuntia piti meille opettaja, joka oli itsekkin basisti. Vahvistin oli minulle mieleistä merkkiä ja olin tosi iloinen kun saatiin hyvä uusi vahvistin koululle. Vahvistin tuotiin siihen mun luo ja kun olin rupeamassa testaamaan sitä, opettaja tuli, otti mun basson multa käsistä, kytki sen kiinni uuteen vahvistimeen, soitti sillä yhden kovan äänen ja totesi perään ”Nyt on oikea mies testannut vahvistimen”.

Tästä sitaatista käy myös välillisesti ilmi, että yksi musiikkikoulutukseen ja sukupuoleen yhä tiiviisti kietoutuva elementti on instrumenttivalinta. Kuten jo vähättelyn teemassa kävi ilmi, suurinta osaa soittimista pidetään – toki kulttuurisidonnaisesti – sukupuolittuneina. Ne siis mielletään maskuliiniseksi tai feminiiniseksi, tyttöjen tai poikien soittimiksi, vaikka soittimien ”sopiva sukupuoli” vaihtelee kulttuureissa ja aikajaksoissa. Green (2006) toteaa, että instrumenteista laulu häiritsee vähiten femiinisyyden patriarkaalista konstruktiota, joten mitä suurempi, äänekäämpi ja teknologisesti kehittyneempi instrumentti on kyseessä, sitä häiritsevämmäksi se naisten käsissä on nähty. Naisten historia musiikillisessa patriarkaatissa osoittaa, että tietty kömpelyys, äänekkyys sekä teknologinen monimutkaisuus luonnehtii kaikkia niitä soittimia, joiden pariin naisten pääsyä on kaikkein kiivaimmin yritetty estää. (Green 2006, 58–59.) Instrumenttien sukupuolittuminen on historiallista ja juontaa juurensa myös niiden syntyvaiheiden vallalla olleisiin sukupuolirooleihin ja käsityksiin siitä, mikä on kullekin sukupuolelle sopivaa. Tyypillisesti naisille on kautta historian ollut sallitumpaa soittaa yksityisissä puitteissa pianoa ja/tai harrastaa laulamista. Nämä musiikilliset taidot ovat yhä yleisimpiä ja sallituimpia työille ja naisille myös julkisissa tiloissa, vaikka

pianoa ei sirona, hiljaisena tai yksinkertaisena soittimena voi pitääkään (vrt. Green 2006; Bayton 1997; 2000).

Näyttää siltä, että musiikkikoulutuksessa instrumenttien sukupuolitunutta jakoa uusinnetaan yhä jonkin verran. Monen vastaajan kokemukset peruskoulun musiikinopetuksesta ovat peräisin yli kymmenen vuoden takaa. Näissä vastauksissa näkyy yhä viitteitä siitä, kuinka opettaja on suorasti tai epäsuorasti pyrkinyt vaikuttamaan instrumenttivalintoihin. Varsinkin lapsia ja nuoria on voitu ohjata eri tavoin valitsemaan tietynlaisia instrumentteja. Tämä jako on koskenut instrumenttien lisäksi myös muita musiikkiin liittyviä toimintoja, kuten kannustusta säveltämiseen (vrt. Green 2006) tai musiikin tuottamiseen. Lisäksi eri musiikkigenret sisältävät oletuksia sukupuolista. Äänenvoimakkuus, tilan ottaminen ja esiintymistyyli linkittyvät läheisesti soittajan sukupuoleen (Björck 2011). Yksi sukupuolta esiin nostava tekijä kentällä on sukupuolelle ”vääriin” instrumentteihin, kokoonpanoihin, musiikkityyleihin tai rooleihin päätyminen tai pyrkiminen. Tähän perustuu usein myös populaarimusiikin töissä ja opetuksessa tapahtuva häirintä, syrjintä tai kiusaaminen. Se voi liittyä niin opetustilanteisiin kuin vertaistoimijoihinkin eli muihin opilaisiin. Opettajiin liittyviä epäasiallisen käytöksen kokemuksia peruskoulun ja lukion musiikin tunneilta oli vastaajilla jonkin verran. Kaksi kyselyyn vastannutta, bänditoiminnassa mukana olevaa naista kertoo kokemuksistaan. Ensimmäinen heistä, ohjaamattomaan bänditoimintaan nykyään harrastetasolla osallistuva:

Koulussa liityin bänditoimintaan ja opettaja ei antanut minulle soitinta koska olin tyttö, myöhemmin pääsin yksilötunneille soittamaan rumppuja ja opettajan käytös jopa sisunnutti soittamaan. Hän oli tunnettu sovinnisesta ja epäasiallisesta käytöksestään [koulun nimi poistettu yksityisyyden suojaamiseksi] yläasteen musiikin opettaja [nimi poistettu yksityisyyden suojaamiseksi]. Usea muukin naisharrastelijamuusikko muistelee hänen uskomatonta epäasiallisuuttaan.

Toinen bänditoiminnassa mukana oleva, muun musiikillisen koulutuksen hankkinut nainen kertoo puolestaan:

Lukiassa olin aktiivisesti mukana kaikilla musiikin tunneilla, aktiivisemmin kuin kukaan muu. (pieni koulu niin helppo laskea kasvot) Alkoi uusi populaarimusiikin kurssi, ja opettaja kysyi kuka tulisi soittamaan kitaraa. Osasin soittaa kitaralla perussoinnut, ja keräsin ujona tyttönä rohkeutta ja sanoin, että minä, minä voisin tulla. Tällöin (naisopettaja) kantoi eteeni chemberummun ja sanoi, että mitäs jos kokeilisit tätä, se

on helppo. Tämän jälkeen hän jatkoi kyselyä kuka pojista tulisi soittamaan kitaraa, kunnes lopulta joku viitsi vaivautua. Yleisesti yläkoulussa lukiossa tytöille oli varattu mikit ja perkat, pojille rummut, kitarat ja basso. Kiipparia pystyi soittamaan tietysti kuka vain.

Molempien yllä esitettyjen esimerkkien opettaja on ollut nainen. Myös muissa vastauksissa käy ilmi opettajien asenteellista ja epäasiallista oppilaan sukupuoleen liittyvää kohtelua, joka ei ole sidoksissa opettajan omaan sukupuoleen. Nämä asenteet voisi nähdä rakenteellisina, sillä opettaja on syvästi omaksunut vallalla olleet käsitykset esimerkiksi soitinten sopivuudesta eri sukupuolille ja pyrkii ohjaamaan oppilaitaan tuon mallin pohjalta sopiviksi näkemiensä instrumenttien pariin. Toisaalta opettajien sukupuoli nousee esiin myös monissa vastauksissa, joissa opetus ja kohtelu ovat olleet asiallisia, joten yksilöllisiä eroja toki löytyy.

Yksi yleisimmistä sukupuoleen liittyvistä syrjinnän muodoista musiikin opetuksessa näyttää vastausten perusteella liittyvän siihen, kuka ylipäätään saa soittaa tai kokeilla soittamista opetustilanteissa. Varsinkin osaa soittamista on pidetty niin sanotusti käden ulottumattomissa, jos niitä soittamaan pyrkivä oppilas on ollut tyttö. Vastaavia kokemuksia pojilta ja miehiltä ei kyselyn vastauksissa ilmene, vaikka aiempi tutkimus antaa tähänkin viitteitä (ks. esim. Harrison 2008, 2009; Green 2006). Toinen vastauksissa esille nostettu seikka on samansukupuolisten vähyyys ja siihen liittyvä ulkopuolisuuden tunne, joka saattaa yhdistyä selkeästi opettajan käytökseen:

Opettaja piti ”laulajatyttösiä” vähemmän skarppeina ammattilaisina ja suuntasi huomionsa/huulenneitonsa alituisesti ”bändin pojille”. Olo oli jatkuvasti ulossuljettu.

Kokemus voi myös liittyä vaikeammin nimettävään ulkopuolisuuden tunteeseen, joka voi syntyä vaikkapa siitä, ettei koe samantyylistä sukupuolisosialisaatiota muiden toimijoiden kanssa eikä näin voi täysin jakaa yhteisen toiminnan tilaa heidän kanssaan:

Olin ainoa tyttö (teini) pitkään ja se kyllä vaikutti että koin itseni ulkopuoliseksi mutta en koe että minua olisi vähätelty sukupuoleni takia. Korkeintaan vain suljettu ulos vähän.

Koska kysymyksenasettelumme oli laava, käsittivät vastaukset hyvin erilaisia musiikkikoulutukseen liittyviä toimintoja. Esimerkiksi musiikin tuotantoteknologiaan tai biisintekoon keskittyvät ilmaiset koulutukset

voivat olla suunnattuja vain naisille. Tämä saattaa näyttäytyä eräänlaisena syrjintänä niille, jotka eivät itse voi päästä ilmaiseen koulutukseen:

Pelkästään naisille on järjestetty esim. Logick-kursseja Suomen musiikintekijät ry:n toimesta yhteisillä varoilla. Meille miehille ei ilmaisia kursseja ole.

On kuitenkin perusteltuja syitä sille, miksi tarkasti rajatuille kohderyhmille tarjotaan omia koulutustilaisuuksiaan. Usein tällaiset koulutukset yrittävät kannustaa naisia miesvaltaisten teknologioiden ja toiminnan pariin madaltamalla osallistumiskynnystä ja järjestämällä vain naisille suunnattua toimintaa. Samansukupuolinen oppimisympäristö on monille helpommin lähestyttävä, etenkin jos aihepiiri on yleensä hyvin miesvaltainen. Osallistumiskynnystä on madallettu myös sillä, että koulutus on ilmaista. Toisaalta vaikkapa vähävarainen mies ei välttämättä saa tilaisuutta opiskella aihepiiriä, eikä koulutuksen suuntaaminen vain naisille kutsu mukaan myöskään trans- tai muunsukupuolisia henkilöitä.

Jonkin verran erilaista toimintaa järjestetään myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen edustajille, jotka harrastavat musiikkia tai haluavat musiikkiuralle. Esimerkiksi Monsp Records ja Musiikkikustantamo HMC Publishing järjestivät rap-musiikkiin keskittyvän rap bootcampin eli räppityöpajan hiphopista kiinnostuneille naisille ja trans- sekä muunsukupuolisille henkilöille lokakuussa 2020 (Vanha-Majamaa 2020). Rap on kautta historian ollut miesvaltainen musiikin tyylilaji, jossa naiset ovat joutuneet taistelemaan paikastaan (ks. myös Strand 2019). Tällaiselle toiminnalle on ollut tilausta, vaikka se voikin näyttäytyä epäreiluna niiden silmissä, jotka eivät lukeudu kohderyhmään. Kuten naisille, myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille suunnatut työpajat perustuvat ajatukselle, että kohderyhmälle on miesvaltaisissa musiikkitoiminnoissa vaikeampaa päästä edes alkuun, saati verkostoitua. Lisäksi niin sanottu turvallisen tilan toiminta on tärkeää.

Kyselymme yksi teema käsitteli populaarimusiikin koulutusta ja sen soittamiseen keskittyviä soittotunteja. Tämä käsittää laajan kirjon erilaisia musiikin opetuskäytäntöjä peruskoulun musiikintunneilta lukioon, musiikkiluokille sekä yksityiselle soittotunneille. Myös musiikkiopiston ja konservatorioiden tarjoama musiikkikoulutus lukeutuu tähän kokonaisuuteen. Kokonaisuus vastaa kuitenkin täysin kentän todellista tilannetta, sillä musiikkia opiskellaan hyvin moninaisissa puitteissa. Tämän artikkelin kannalta merkittäviä ovat kyselyyn vastanneiden ammattimuusikoiden kokemukset, joten keskitymme niihin. Yli puolet (53%) ky-

selyyn vastanneista on käynyt yksilötasoisilla soittotunneilla kohtaamatta epäasiallista kohtelua. Ryhmätasoisilla soittotunneilla kävijöiden määrä oli kyselyyn vastanneiden keskuudessa matalampi kuin yksilöopetuksessa. Ryhmätunneilla käyneistä 37 prosenttia ei ole kokenut minkäänlaista epäasiallista kohtelua tai käytöstä. Kuitenkin 13 prosenttia ryhmäopetukseen osallistuneista on kyselyssämme kokenut sukupuoleen liittyvää epäasiallista kohtelua.

Vastaajien kommentit kuvaavat muun muassa sitä, kuinka heidän kohtaamansa epäasiallisuudet liittyvät ulossulkemiseen ja sen tuottamaan ulkopuolisuuden tunteeseen sekä siihen, ettei oman sukupuolen vuoksi ole annettu edes mahdollisuutta soittaa, varsinkaan muiden nähden ja kuullen. Vaikka esimerkiksi ulkonäköön liittyviä epäasiallisen kohtelun kokemuksia musiikkikoulutuksessa näyttää vastaajilla olleen sangen vähän, on niistäkin mainintoja:

Opetustilanteet eivät ole olleet suoranaista kommenttia naiseuteeni, enemmän painooni. Tämä on tapahtunut ollessani alaikäinen. Oletettavasti naiselliset muotoni ovat olleet yllätys myös musiikin opettajalle, ja kommentointi on ollut herkässä. Paino tai muotoni eivät pitäisi kuitenkaan olla este maksettuaan musiikin opetuksen saantiin.

Useampi vastaaja on käynyt eri sukupuolta edustavan opettajan opetuksessa ja ollut tyytyväinen saamaansa opetukseen. Opetustilanteissa esiintyneen epäasiallisen käytöksen räikeimmät esimerkit aineistossamme sijoittuvat peruskoulun ja lukion musiikkitunneille sekä muodollisen musiikinopetuksen pariin musiikkiopistolla ja konservatorioissa. Vastaajien ikäjakautaman perusteella pääosa kokemuksista sijoittuu vuosikymmenen tai -kymmenten taakse. Viime vuosina musiikinopettajien epäasiallisesta käytöksestä on ryhdytty puhumaan julkisesti, minkä voisi luulla aset-tavan yhä kovempaa painetta puuttua epäasiallisuuksiin instituutioiden sisällä. Esimerkiksi Turun seudulla on tullut esille tapauksia, joista uhrin ovat puhuneet sittemmin julkisuudessa.

Yksi turkulainen tapaus sijoittuu 1980-luvun loppupuolelle, ja sen toi esille koulussa musiikinopettajansa seksuaalisen ahdistelun kohteeksi joutunut toimittaja Mikko Salmi (Ranta 2017). Toinen tunnettu esimerkki on turkulaisessa yläkoulussa pitkään vaikuttanut musiikinopettaja, joka käytti oppilaitaan seksuaalisesti hyväkseen. Yksi hänen uhreistaan on julkisuudessa opettajan ahdistelusta kertonut muusikko Mira Luoti, jonka mukaan koulun rehtori ei tuolloin uskonut häntä tai muita oppilaita (Vasantola 2018). Koulu ei kummassakaan tapauksessa tehnyt ri-

kosilmoitusta, vaan opettaja sai irtisanoutua itse vuosien väärinkäytösten jälkeen, ilmeisesti kuitenkin työnantajan painostamana (Ranta 2017). Kolmas tapaus on Kaarinan lukiossa toiminut musiikinopettaja, joka toimi samaan aikaan myös paikallisen nuorisokuoron johtajana. Tämä tapaus johti puolestaan ehdolliseen vankeustuomioon ja sakkoihin virka-aseman väärinkäytöstä (Lehtola 2019). Näissä tapauksissa musiikinopettajat ovat käyttäneet opettajan aseman myötä saamaansa ja osittain ikänsä tuomaa valtaa huomattavasti nuorempia oppilaitaan kohtaan. Tekijöiden uhreina on ollut niin tyttöjä kuin poikiakin. Tutkijoina voimme jatkaa keskustelua, nostaa esille ihmisten kokemuksia ja avata niitä rakenteita, jotka mahdollistavat musiikkikoulutuksessa epäasiallisen toiminnan. Keskustelun lisääminen laskee myös kynnystä puhua ongelmista. Toivoaksemme se auttaa ehkäisemään epäasiallista käyttäytymistä myös tekijöiden puolelta, sillä vastuun vierittäminen uhreille ei poista ongelmaa.³

Suomessa on mahdollista ja melko tavallistakin hankkia pitkä ja korkealle yltävä musiikkikoulutus, vaikka se ei välttämättä nosta esimerkiksi ansiotasoa tai arvostusta alalla. Edes pitkä musiikkialan koulutus ei poista naisten sukupuolesta johtuvaa todistelutaakkaa. Tästä ilmiöstä on useita mainintoja kyselyvastauksien monissa eri kohdissa. Seuraavat kaksi esimerkkiä kertovat ammattilaisten kokemuksista, joissa sukupuoli näyttää vaikuttavan enemmän kuin tutkintojen määrä tai laatu:

Itseäni matalammin musiikkialalla koulutettujen miesten kanssa on ollut usein keskusteluja, joissa miehet ovat alkaneet keskustella keskenään esim. musiikin teoriasta tai palautteista. Siitä huolimatta, että olen yrittänyt liittyä keskusteluun, olen jäänyt täysin ulkopuolelle. Tämä on raivostuttavaa, koska minulla on musiikkipedagogin korkeakoulututkinto, ja olen mm. opettanut musiikin teoriaa. Lisäksi minulla on myös eräs muusikkosukulais mies, joka puhuu kanssani musiikkiin liittyvistä asioista edelleen samalla tavalla kuin silloin kun minulla ei ollut tätä kokemusta ja koulutusta. Yleensäkin oletusarvo tuntuu olevan, että en voi naislaulajana ymmärtää mitään soittimista, musiikin teoriasta tai musateknologiasta, enkä varsinkaan olla niistä kiinnostunut.

³ Vastuun vierittäminen uhreille tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että heitä syyllistetään tapahtuneesta ja/tai heidän odotetaan puhuvan traumaistaan ja ratkaisevan tilanteen sen sijaan, että epäasialliseen toimintaan syyllistyneet henkilöt pyrkisivät muuttamaan käytöstään, tunnistamaan tekonsa ja puhumaan niistä.

Usein ihmisten on vaikea ottaa todesta, että olen oikeasti musiikin ammattilainen. En harrastaja tai harrastelija vaan tehnyt sitä 10 vuotta enemmän tai vähemmän työkseni ja tiedän siitä paljon (enemmän kuin nämä usein miespuoliset, epäilevät keskustelukumppanit).

Ilmiö liittyy läheisesti myös edellisessä alaluvussa käsiteltyyn väheksymiseen, jossa koulutustausta ei poista sukupuolen vaikutusta siihen, kuinka vakavasti nainen otetaan musiikin parissa. Tämä tuottaa selkeitä turhautumisen tunteita koulutetuille naisille, kun amatöörimiehen sana näyttää painavan enemmän kuin heidän ammattiosaamisensa. Sukupuoli pätevöittää siis joidenkin silmissä enemmän kuin koulutus tai kokemus. Naiset joutuvat oman henkilökohtaisen osaamisensa ja ammattitaitonsa jatkuvan todistelun lisäksi edustamaan näissä keskusteluissa myös kaikkia oman sukupuolensa edustajia. Vaikka heitä uskottaisiinkin, he edustavat silloin poikkeusta eivätkä sääntöä, jolloin kaikki muut naiset ovat yhä epäpätevien kategoriassa. Usein naiset tulevat myös suljetuiksi keskustelujen ulkopuolelle muiden keskustelijoiden toimesta, jolloin pätevyyden mitätöinti tehdään epäsuoraan. Jatkuva sukupuolesta johtuva pätevyyden todistelu on raskasta. Toiset kokevat sen vievän aikaa oleellisemmilta asioilta kuten musiikin tekemiseltä, kun taas toisia on pidetty liian herkkinä musiikkialan töihin. Koulutus voi antaa työvälineitä pärjätä, mutta se ei täysin poista sukupuolen tuomaa rakenteellista taakkaa.

Edellisiin sitaatteihin verrattavia vastauksia miehiltä ei kyselyyn tullut. Lähimmät viitteet miesten vastauksissa tähän aihepiiriin liittyvät puolestaan siihen, että jonkinlainen ”päteminen” eli oman statuksen nostaminen esimerkiksi tietotaidon avulla (koulutuksesta nippelitietoon) nähdään populaarimusiikkikulttuuriin kuuluvaksi piirteeksi. Tämä sopii toisaalta myös hegemoniseen mieskäsitykseen, jossa kilpailu tiedoilla ja/tai taidoilla (fyysisen kilpailun lisäksi tai sijasta) on osa oman maskuliinisuuden jatkuvaa ylläpitämistä suhteessa muihin miehiin (ks. esim. Jokinen 2000). Sama ilmiö koskee siis myös miehiä, joilla todistelu liittyy sukupuolen esittämiseen ja sen haastamiseen, mutta todistelukilpailun joviaali luonne ei näyttäydä yhtä haastavana kuin naisten kokemukset vähättelystä. Pätemisen puute ei todellisuudessa kyseenalaista miehen musiikkilista tietotaitoa tai osaamista, vaan vain hänen mieheytensä laatua heteronormatiivisessa kulttuurissa. Tästäkin koituu omia ongelmiaan niille, jotka eivät tällaisessa kulttuurissa halua elää. On siis aika tarkastella myös muunsukupuolisten kokemuksia musiikkikentällä.

*Sukupuolituksen binäärisyyden huomioita:
muunsukupuolisten kokemukset*

Muunsukupuolisuudella (*non-binary*) tarkoitetaan kaksinapaisen sukupuolijaon kyseenalaistamista, jonka mukaan mieheys ja naiseus eivät ole ainoat, toisilleen vastakkaiset ja/tai ehdottomat vaihtoehdot. Sukupuoli on sen sijaan kirjo, johon ihminen itsensä asettaa. (Vrt. esim. Butler 1990, 22–34.) Muunsukupuolisuus on Setan verkkosivuilla (seta.fi 2020) määritelty yhdeksi transihmisyyden tyyppiä yhdessä transsukupuolisuuden ja transvestismin kanssa.⁴ Cis-ihmisille puolestaan sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu ovat syntymässä määritellyn sukupuolen ja siihen kulttuurissa yleensä liitettyjen odotusten mukaiset. Muunsukupuolinen löytää identiteettinsä monen sukupuoliroolin väliltä. Hänellä voi olla liukuva sukupuoli-identiteetti (*gender fluid*), tai hän voi olla intersukupuolinen (sukupuoli ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä kehon, kromosomien tai hormonien perusteella binäärin ajattelun mukaiseksi), sitoutumaton mihinkään ennalta määriteltyyn sukupuoleen (sukupuoli-neutraali), ”kolmannen sukupuolen” edustaja tai täysin vailla sukupuoliroolia (sukupuoleton), riippuen omasta määritelmästä.

Emme eritelleet kyselyssämme, mitä tarkoitamme muunsukupuolisuudella, vaan kaikilla oli mahdollisuus vastata kolmen vaihtoehdon välillä: mies, nainen tai muu. Halusimme jättää vastaajille itsemäärittelyn oikeuden. Täten kyselyssä muunsukupuoliseksi itsensä määrittäneiden voidaan olettaa olevan mahdollisesti binäärisen sukupuolen kriitikoita, muunsukupuolisia tai transsukupuolisia, vaikka on toki mahdollista, että transsukupuoliset ovat identifioituneet myös miehen tai naisen kategori-oihin. Emme pidä vastaajien itsemäärittelyä suurena kynnyskysymyksenä, sillä nykyään perussivistyneelle ihmiselle, kenties eritoten nuorisolle, sukupuolen kirjon ajatus alkaa olla jo tuttu (ks. esim. Diamond 2020;

⁴ Muunsukupuolisuus poikkeaa transsukupuolisuudesta siten, että vaikka muunsukupuolinen voi kokea kehodysoforiaa ahtaisten sukupuoliroolien takia, hän ei koe voimakasta samastumista eri sukupuoleen kuin syntymässä määritettyyn vaan määrittelee itsensä jonnekin sukupuoliroolien välille. Transvestiitti puolestaan kokee voimakasta samastumista eri sukupuoleen kuin syntymässä määritettyyn ja elettyyn, pukeutuu silloin tällöin toisen sukupuolen edustajaksi ja saattaa kehittää näin itselleen alter egon toisen sukupuolen edustajana. (Ks. esim. Richardson 2019.) Tätäkin jakoa aletaan jo kyseenalaistaa: esimerkiksi Helana Darwin (2020) huomauttaa, että muunsukupuolisuuden ja transsukupuolisuuden rinnastaminen tutkimuksessa yleensä johtaa muunsukupuolisuuden häviämiseen transsukupuolisuuden alle. Tällöin uusiksi binääreiksi muodostuu cissukupuolisuus ja transsukupuolisuus, ja muunsukupuolisuus jää vaille omaa määrittelyään.

Riihimäki ja Pääkkölä 2020, 196; GLAAD 2017). Oletamme siis, että suurin osa tiesi, miten osioon vastata tai mikä tuntui itselle parhaalta vaihtoehdolta.

Lähtökohtanamme oli etsiä aineistosta ”vähemmistöstressin” merkkejä (vrt. Meyer 1995, 2003). Vähemmistöstressi on HLBTIAQ-vähemmistöjen kokemuksista käytetty termi. Se viittaa tiedostetun vähemmistöön kuulumisen ja valtakulttuurissa pärjäämisen aiheuttamiin monenlaisiin stressitekijöihin, jotka puolestaan ovat sidoksissa mielenterveyden kysymyksiin. Vähemmistöstressin aiheuttajina on kolme tekijää, joista meitä kiinnostavat eritoten koettu syrjintä, väkivalta ja ennakkoluulot (”ennakoitavat tapahtumat”) sekä syrjinnän pelko ja ennakointi (”havaittu stigma”; Meyer 1995, 41). Kolmatta tekijää, itseinhoa (sisäistetty homofobia; *ibid.*, 40), on aineistomme varassa mahdotonta analysoida.

Suomessa ei ole tuotettu tietoa muunsukupuolisten kokemasta sukupuolittuneesta epäasiallisuudesta musiikkimaailmassa. Kyselyssämme muunsukupuolisten otanta, seitsemän prosenttia, heijastaa melko hyvin heidän arvioitua määräänsä sekä musiikin kentällä että yleensä yhteiskunnassa.⁵ Muunsukupuolisten ryhmässä oli edustusta lähes kaikista ikäryhmistä, ja monella oli bänditaustaa; muutama oli myös soolouralla tai muissa musiikkialan töissä. Vastaukset häirintätapauksista poikkeavat varsin paljon akselilla ”ei koskaan” – ”usein”, joten tässä aineiston segmentissä korostetaan häirintää kokeneiden vastauksia.⁶ Moni, joka vastasi häirintäkysymyksiin akselilla ”silloin tällöin” – ”usein”, jätti myös sanallisia vastauksia. Näistä näkyy binääristen sukupuolten edustajien ennakoasenteita, jotka vaihtelevat sukupuoliroolista huomaattelusta suoranaiseen syrjintään.

Monissa vastauksissa näkyy sana ”-oletettu”, josta on paikallaan huomauttaa lyhyesti, sillä päätettä käytetään varsin värikkäällä skaalalla ja usein väärin.⁷ Kun puhutaan nais- tai miesoletetusta, vallalla on käsitys, että termi jättää mahdollisuuden auki sille, että subjekti itse saattaa määrittää itsensä muulla tavalla mutta termin käyttäjä valitsee sukupuolen

⁵ Muunsukupuolisten faktuaalisesta määrästä ei ole olemassa suomalaista tutkimusta, mutta esimerkiksi Kanadassa arviot vaihtelevat yhdestä prosentista jopa 19 prosenttiin. Kyselymme seitsemän prosenttia olisi kanadalaisen skaalan keskiarvoa hiukkasen matalammalla. Ks. Glen ja Hurrell 2012; Mills et al. 2019.

⁶ Myös on otettava huomioon se mahdollisuus, että joku on ilmoittautunut muunsukupuoliseksi anonymisoidakseen vastaustaan vielä lisää.

⁷ Oletettu-päätte on mielenkiintoinen ilmiö, joka koskee suomen kieltä mutta ei näy englanninkielisessä terminologiassa ensinkään: termiä ”gender-supposed” tai muuta vastaavaa ei ole olemassa.

oletuksen. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että jos subjekti on kaikin tavoin tehnyt selväksi oman sukupuoli-identiteettinsä,⁸ olipa se mies, nainen tai muu, hänestä ei tarvitse käyttää -oletettu-päätettä. Oletettu-päätte on pääsääntöisesti aiheellinen tilanteissa, joissa sukupuolivähemmistöt puhuvat oletuksista, joita ulkopuoliset kohdistavat heihin itseensä: oletus on epäsuhdassa koettuun.⁹ Tämä näkyy myös aineistossamme: muunsukupuoliset kuvaavat itseään -oletetuksi ainoastaan siten, että cisnormatiivinen musiikkikenttä olettaa tai ennakoii heidät cissukupuolisiksi. Tämä aiheuttaa vastaajille vaikeita tilanteita, häirintää ja syrjinnän tunteita, kuten nämä seuraavat kaksi sitaattia muunsukupuolisilta kertovat:

Olen miestä performoiva non-binary ja minua jatkuvasti puhutellaan miehenä ja sosialisoidaan mieheksi erilaisilla yksinkertaistuksilla miehuudesta sekä patriarkaalisilta naisilta.

Ulkonäköön liittyviä kommentteja ja sukupuoleen liitettyjä olettamuksia. Kokenut häirintää kaikilta sukupuolilta.

Nadal et al. (2016) määrittelevät sukupuolivähemmistöjen kokemaksi häirinnäksi muun muassa mikroaggressiot eli tahallisen tai tahattoman kommunikoinnin, jossa on vihamielistä vihjailua. Sukupuolen moninaisuudesta kertominen musiikilliselle työyhteisölle on tuntunut vastauksien perusteella vaikealta. Jotkut kollegat eivät tiedä, kuinka muunsukupuolinen ihminen tulisi kohdata, mikä johtaa yhteistyön vaikeutumiseen. Eräs vastaaja kuvasi konfliktitilannetta, jossa hänen muunsukupuolisuuden määritelmänsä kyseenalaistettiin:

Myös eräs entinen bändikaveri toisesta kokoonpanosta on hyökännyt verbaalisesti kimppuuni liittyen sukupuoli-identiteettiini. Minua syytettiin ”esittämisestä”, eli siitä, että väitän olevani muunsukupuolinen näyttääkseni muiden silmissä hyvältä.

⁸ Konkreettinen esimerkki olisi ilmoittaa englanninkieliset pronomiinsa julkisella foorumilla.

⁹ Pahimmillaan sukupuolen olettaminen joksikin mitätöi ja/tai kyseenalaistaa trans- ja muunsukupuolisten kokemuksen omasta itsestään, ovatpa he binäärisen skaalan millä tahansa portaalla tai sen ulkopuolella. Tällä on useita erilaisia seurauksia. Etenkin transnaaisille fyysinen väkivalta on läsnä oleva uhka ”väärin suorittamisen” seurauksena. Toki cissukupuolenkin ”väärin” suorittamiseen liittyy vaaroja esimerkiksi seksuaalivähemmistöissä: homomiehiin ja lesbonaisiin, jotka performoivat sukupuoltaan binääriskaalan ”väärällä puolella”, voi kohdistua samanlainen väkivallan uhka. Ks. esim. Worthen 2016; Richardson 2019.

Tämä ei poikkea sinänsä muista ihmisten välisistä kohtaamisista, eikä tätä tule ottaa musiikkialalle spesifinä ilmiönä. On kuitenkin paljastavaa, että sana ”esittäminen” tulee tässä esille: esittäminen lavalla kuuluu läheisesti muusikon työarkeen, mutta kulisseyksissä ”esittäminen” koetaan negatiivisena piirteenä, kehuskeluna, mielistelynä tai muunlaisena epäaitona toimintana. Moni muunsukupuolinen kokee syrjintää, joka on verrattavissa transsukupuolisten kokemaan syrjintään ja transfobiaan (ks. Worthen 2016). Sukupuolen ”esittäminen” on syytös, jossa ei-binäärisyys ja sen mukaan eläminen koetaan epäaitona. Tämä puolestaan kertoo alhaista sukupuolioletuksista. Aina näitä konfliktitilanteita ei voida purkaa muuten kuin yhteistyön lopettamisella, mutta kärsivällinen keskustelu voisi tuottaa positiivisiakin tuloksia. Moni ei kuitenkaan tätä keskustelua jaksa käydä, vaan haluaisi tulla hyväksytyksi automaattisesti, kyseenalaistamatta:

Naisoletettuna muunsukupuolisena musahommissa toimiminen vaatii paksua nahkaa. Olen todella väsynyt epäasialliseen ja väheksyvään käytökseen. Tämä väsymys on pois musiikintekoon käytetystä energiasta.

Aineistosta kävi myös ilmi, että yhden vastaajan ”kaapista tulo” muunsukupuolisena aiheutti ketjureaktion, jonka kautta hänet pyyhittiin pois yhteistyökumppaneidensa kanssa tehdyistä kappaleiden tekijätiedoista sekä jopa yhtyeen historiasta. Identiteetin julkistaminen on siis johtanut suoranaiseen syrjintään: tekijänoikeuksien viemiseen ja ansaintalogiikan vaikeuttamiseen. Tarina voi olla yksittäistapaus, mutta todistaa räikeästi siitä, kuinka transfoobinen systeemi toimii: sukupuolen väärin suorittanut, toistanut tai esittänyt voidaan pyyhkäistä näkymättömiin. Kuvio toistaa maailmalla tutkittuja sukupuolivähemmistön syrjinnän muotoja (Nadal et al. 2016).

Vähemmistöstressiä aiheuttavasta (henkisestä) väkivallasta ja syrjinnästä on aineistossa siis joitakin esimerkkejä. Ennakointia ja syrjinnän pelkoa näkyy myös. Syrjinnän odotus ja pelko johtaa usein ylivoimaisuuteen ja introverttiin käyttäytymiseen (Meyer 1995, 41), mikä ei suomalaisen populaarimusiikin kentällä ole toivottava käyttäytymismalli: täytyisi olla ”hyvä jätkä” (sic), pärjätä kaikkien kanssa. Syrjinnän ennakointi näkyy aineistossa huolina eritoten ammatillisen toiminnan kestosta mutta myös asioiden käsittelyjen vaikeudesta ja musiikkipiirien pienuudesta. Sama rakenne, joka sitoo cissukupuolisia olemaan ottamatta asioita esille, sitoo myös muunsukupuolisia: epäkohdista ei puhuta, sillä tulevaisuus

kentällä voi vaikeutua. Esimerkiksi tässä vastauksessa muunsukupuolinen ammattimuusikko ilmaisee huolensa keikkojen vähentymisestä:

Väärinkäyttöksiä on vaikea tuoda esiin, sillä musiikkipiirit ovat pienet. Pelkään, että keikkojen saaminen vaikeutuu, jos nostan miehisissä ympäristöissä esiin naisten ja sukupuoleltaan moninaisten kokemuksia turvattomuudesta ja häirinnästä.

Muunsukupuolisia ihmisiä koskee epätasa-arvoisuus yhtä lailla kuin cis-sukupuolisia. Kokemukset epätasa-arvoisuudesta näyttäytyvät aineistossamme kuitenkin selvästi erilaisina. Verraten esimerkiksi kyselymme naisten kokemuksiin muunsukupuolisten identiteetti voidaan kyseenalaistaa täysin ja siihen vedoten luoda tilanne, jossa yksilön ammatin tai harrastamisen jatkamisen mahdollisuudet tehdään täysin olemattomiksi. Henkilökohtaiset konfliktit näyttävät olevan tilanteita, joissa muunsukupuolisten syrjintä on erityisen silmiinpistävää, sillä he jäävät todennäköisimmin alakynteen. Sukupuolen poikkeaminen totutuista rooleista voi olla konfliktia pahentava tekijä ja asettaa muunsukupuolisen lähes vääjäämättä turvattomampaan asemaan, sillä vertaistukea ei ole yhtä helposti löydettävissä.

Lopuksi

Kyselyaineisto oli ainutlaatuinen ja laaja, ja se kartoitti myös muuhun populaarimusiikin toimintaan liittyvien ihmisten, kuten harrastajien, tapahtumajärjestäjien ja musiikkiteknikoiden kokemuksia. Tässä artikkelissa tarkastelimme kuitenkin vain muusikoiksi, artisteiksi tai esiintyjiksi sekä musiikin opiskelijoiksi identifioituvien vastauksia. Aineistosta nousi tarkasteltaviksi monia teemoja, joista jotkin vastasivat lähtöoletuksiimme, kun toiset taas haastoivat aiempia käsityksiä populaarimusiikin toimijoiden kokemuksista.

Tärkeimpien tulosten erittelyn voi jakaa kolmeen eri teemaan: väheksyntä, syrjintä ja ahdistelu. Vaikkemme voi täysin osoittaa 150 henkilön otannalla, kuinka yleisiä nämä kolme musiikin kentällä ovat, joitakin yleisempiä rakenteita on nähtävissä. Ammatikseen musiikkia tekevä tai ammattiin opiskeleva joutuu väheksynnän kohteeksi todennäköisimmin, jos hän on nainen tai muunsukupuolinen. Naisten kokema väheksyntä ja ohipuhuminen on omiaan syömään motivaatiota jatkaa musiikin parissa

toimimista. Se myös kuluttaa voimavaroja, mikä voi puolestaan johtaa siihen, että nainen joko lopettaa uransa lyhyeen tai joutuu toimimaan pienempien verkostojen kautta. Mahdollisuudet menestyä ja ansaita elantoa kapenevat joka tapauksessa.

Syrjintä ilmeni aineistossa sukupuolien välillä hyvin mustavalkoisena ilmiönä: naisten ja muunsukupuolisten riski tulla syrjityksi on huomattavasti suurempi kuin miesten. Sen sijaan ahdistelun, eritoten seksuaalisen epäasiallisuuden, todennäköisyys esiintymistilanteissa on paljon oletettua yhtäläisempi kaikille sukupuolille. Voidaankin päätellä, että muusiikon ja/tai esiintyjän uraan kuuluva esillä oleminen ei hahmotu yleisön kaikille jäsenille työpaikkana, vaan esiintyjän voidaan mieltää olevan julkista omaisuutta, johon on lupa koskea miten halutaan. Naisilla sen sijaan oli enemmän kokemuksia myös lavan takana tapahtuvasta ahdistelusta kuin miehillä. Jatkotutkimuksissa ahdistelukokemuksia olisi ehdottoman tarpeellista tutkia edustavammalla otannalla tilastomenetelmiä hyödyntäen, jotta ilmiön yleisyydestä tai esiintymisestä myös muiden musiikkigenrejen toimijoiden keskuudessa voidaan vetää pidemmälle meneviä johtopäätöksiä.

Tutkimuseettisesti tarkasteltuna tutkimuksemme vahvuus on, että aineiston keruutapa mahdollisti täysin anonyymien vastaamisen. Verkkolomakkeella tapahtuva vapaiden kuvausten kerääminen on hyväksi havaittu tapa kerätä aineistoa arkaluontoisista asioista, sillä se antaa vastaajalle tilaisuuden henkilökohtaisten, kenties kipeidenkin kokemusten jakamiseen ilman pelkoa paljastumisesta (ks. Peltola 2018). Vastaajille annettiin myös mahdollisuus kieltää omien kommenttien käyttö julkaisuissa. Itsekritiikkinä haluamme kuitenkin tuoda esiin, että kysymysten asettelun ja käsitteiden määrittelyn apuvälineeksi tarjotut esimerkit olivat etupäässä naisiin kohdistuvia, vaikka joukossa olisi voinut käyttää viittauksia myös poikiin ja miehiin liittyviin tilanteisiin. Jotkut vastaajat esittivät suoraa kritiikkiä kysymysten asettelusta, joskin osa tästä kritiikistä on luettavissa niin, että koko aihepiiri on saattanut ärsyttää kyseistä vastaajaa. Vaikka suoranaista ”trollaamista” vastauksissa ei esiintynytäkään, heijastuu näistä kommentteista myös se mahdollisuus, että naisiin kohdistunut huomio viime aikojen keskusteluissa ja tutkimuksissa voi tuntua miehistä heidän kokemustensa sivuuttamiselta. Tätä emme toki tarkoittaneet, ja suuri osa miesvastaajista osasikin eriyttää sukupuolensa kysymysten asettelusta, mutta aivan täysin emme tässä asiassa onnistuneet. Toinen vastaajajoukon naisvaltaisuuteen vaikuttanut tekijä oli epäilemättä se, ettei kyselylinkkiä pyynnöistä huolimatta jaettu miesvaltaisissa yhteisöissä samalla tavalla kuin muissa.

Toisessa teemassa esiin nostetut miesten kertomukset ulossulkemisesta esimerkiksi pelkästään naisille tai vähemmistöryhmille suunnatuilta musiikkiteknologian kursseilta näyttäytyvät myös tietynlaisina sivuuttamisen kokemuksina. Tällaisten ilmaisten koulutusten pyrkimyksenä on nostaa naisten ja muunsukupuolisten toimintamahdollisuuksia miehisellä kentällä, mutta tämä voi tuntua joistain miehistä heihin kohdistuvalta syrjinnältä. Kurssien tausta-ajatus on kuitenkin yleensä purkaa rakenteellista ongelmaa, ei riistää niitä, joilla on sukupuolensa perusteella aihepiirissä jo etulyöntiasema ja enemmistö. Ongelmalliseksi jako tulee ainoastaan, jos vähävarainen mies ei pääse ilmaiselle kurssille sukupuolensa takia, mutta varakas nainen pääsee. Olisikin paikallaan miettiä, voisiko näitä ilmaisia kursseja tarjota myös muille kohderyhmille kuin vain rajatuille ryhmille kuten pelkästään naisille tai sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille. Sama jäsenmaksuja keräävä järjestö voisi esimerkiksi toteuttaa sekä yleisiä kaikille avoimia työpajoja että kohderyhmältään rajatumpia turvallisen tilan työpajoja jäsenilleen.

Jatkotutkimuksen aiheeksi nousevat paitsi naisten kokemusten lisätutkimus myös kenties kipeämmin miesten ja muunsukupuolisten kokema häirintä, ahdistelu ja syrjintä. Näihin olisi tulevaisuudessa paneuduttava omien aineistojen ja tutkimusprojektien kautta, sillä tätä tutkimusta on tehty radikaalisti vähemmän, jos yhtään. Miesten kokemusten niputtaminen tai alisteisuus naisten kokemalle häirinnälle ja muulle epäasialliselle kohtelulle on ongelmallista, koska miesten kokemana ilmiössä on omia sosiokulttuurisia piirteitään. Erityisesti hegemoninen maskuliinisuus jättää hyvin vähän tilaa puhua häirintäkokemuksista, mikäli ympäröivä kulttuuri toistuvasti antaa ymmärtää, että miehen pitäisi olla aina valmis ja halukas seksuaaliseen toimintaan. Näin ollen ei-toivottua lähentelyä ei yleisissä keskusteluissa nähdä ongelmallisena, vaikka se voi olla yksilölle vaikea ja traumaattinenkin tilanne. Tähänkin kyselyyn tuli useita vastauksia miehiltä, joita oli erityisesti ahdisteltu fyysisesti musiikkitoimintansa puitteissa niin yleisön kuin bänditovereidenkin tahoilta. Aineistomme puitteissa tällainen seksuaalinen ahdistelu onkin yksi yleisimmistä miesten kokemista epäasiallisuuden muodoista populaarimusiikkitoiminnan yhteydessä (vrt. Green 2006, 44–46). Lisäksi lavalle noussutta miestä voidaan arvostella ulkonäöllisesti myös lavalle huudellen, aivan kuten naisiakin.

Sen sijaan vaille ääntä ovat ennen tätä jääneet muunsukupuoliset, jotka ilmaisivat huolta siitä, etteivät voi paljastaa omaa identiteettiään muusikon tai esiintyjän uraa vaarantamatta. Aineistosta on jo käynyt ilmi, ettei tämä huoli ole täysin perusteeton. Suomalaisen populaarimu-

siikin ammattikentällä käydään jatkuvaa keskustelua siitä, miten työolo- ja voitaisiin parantaa kaikille, mutta tutkimuksessamme käy ilmi räikeä foobinen suhtautuminen, joka voi pilata muunsukupuolisen uran. Suvaitseva ilmapiiri, jota jotkut valtavirran artistit yrittävät edustaa, jääkin tämän valossa melko ohueksi ja ponnettomaksi yritykseksi hyväksyä kaikki musiikin kentällä toimivat ”omana itsenään”. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan ehdottomasti lisää tietoa ja tutkimusta, jotta musiikkiala olisi todellisuudessa avoin kaikille.

Yhteenvetona voimme todeta, että tämän tyyppiselle tutkimukselle on tilausta myös populaarimusiikin parissa, ja sitä tulisi tehdä keskitetysti, sillä populaarimusiikin toimintatavat ovat erilaisten kulttuuristen normien sanelema kuin vaikkapa klassisen musiikin tai kansanmusiikin. Tutkimuksen avulla voidaan pureutua moniin rakenteellisiin ongelmiin, jotka mahdollistavat epäasiallisuudet, ja sitä mukaa myös alkaa miettiä parempia rakenteita, jotka tuottavat kaikille toimijoille turvallisen mahdollisuuden työskennellä populaarimusiikin alalla.

Lähteet

Anttila, Anna. 2019. ”Tyttöhän soittaa kuin mies! Kuinka vahvistaa taide- ja kulttuurialan tasa-arvoa ja työhyvinvointia?”. *Cuporen verkkojulkaisuja* 55. Tark. 17.5.2021. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2019/tyttohan_soittaa_kuin_mies_final.pdf

Bayton, Mavis. 2000. ”Women and Popular Music Making in Urban Spaces”. Teoksessa *Women and the City. Visibility and Voice in Urban Space*, toim. Jane Darke, Sue Ledwith, Roberta Wood ja J. Campling, 158–173. Basingstoke: Palgrave.

Bayton, Mavis. 1997. ”Women and the Electric Guitar”. Teoksessa *Sexing the Groove. Popular Music and Gender*, toim. Sheila Whiteley, 37–49. London: Routledge.

Björck, Cecilia. 2013. ”A Music Room of One’s Own: Discursive Constructions of Girls-Only Spaces for Learning Popular Music”. *Girlhood Studies* 6 (2): 11–29. <https://doi.org/10.3167/ghs.2013.060203>

Björck, Cecilia. 2012. ”Musikprojekt riktade mot tjejer: Potential, problematik och paradoxer”. Teoksessa *Intro – en antologi om musik och samhälle*, toim. Johan A. Lundin, 123–140. Malmö: Kira Förlag.

Björck, Cecilia. 2011. *Claiming Space. Discourses on Gender, Popular Music, and Social Change*. ArtMonitor series 22. University of Gothenburg.

Butler, Judith. 1990. *Gender Trouble. Feminism and The Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Comber, Chris, David J. Hargreaves ja Ann Colley. 1993. ”Girls, Boys and Technology in Music Education”. *British Journal of Music Education* 10: 123–134.

Darwin, Helana. 2020. ”Challenging the Cisgender/Transgender Binary: Nonbinary People and the Transgender Label”. *Gender & Society* 34 (3): 357–380. Tark. 17.5.2021. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0891243220912256>

Diamond, Lisa M. 2020. "Gender Fluidity and Nonbinary Gender Identities Among Children and Adolescents". *Child Development Perspectives* 14 (2): 110–115. <https://doi.org/10.1111/cdep.12366>.

Dibben, Nicola. 2002. "Gender Identity and Music". Teoksessa *Musical Identities*, toim. Raymond Macdonald, David Hargreaves ja Dorothy Miell, 117–133. Oxford: Oxford University Press.

GLAAD. 2017. "Accelerating Acceptance: A Harris Poll Survey of Americans' Acceptance of LGBTQ People". Tark. 17.5.2021. https://www.glaad.org/files/aa/2017_GLAAD_Accelerating_Acceptance.pdf

Glen, Fiona ja Karen Hurrell. 2012. "Technical Note: Measuring Gender Identity". *Equality and Human Rights Commission*. Tark. 17.5.2021. https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/technical_note_final.pdf

Green, Lucy. 2006. *Music, Gender, Education*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hadley, Susan. 2017. "I Don't See You as Black/Gay/Disabled/Muslim/Etc.: Microaggressions in Everyday Contexts". Teoksessa *Cultural Intersections in Music Therapy. Music, Health, and the Person*, toim. Annette Whitehead-Pleaux ja Tan Xueli, 28–42. Gilsum: Barcelona Publishers.

Harrison, Scott. 2009. *Male Voices. Stories of Boys Learning through Making Music*. Camberwell, Vic: ACER Press.

Harrison, Scott. 2008. *Masculinities and Music. Engaging Men and Boys in Making Music*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Jokinen, Arto. 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus. Suomalaisen miehen ja väkivallan suhteesta*. Tampere: Tampere University Press.

Lehtola, Johanna. 2019. "Kaarinalaisopettajalle ehdollista vankeutta – lähetti seksuaalissävyytteisiä viestejä oppilaille". *Yle.fi*. Tark. 4.2.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10740945>

Meyer, Ilan H. 1995. "Minority Stress and Mental Health in Gay Men". *Journal of Health and Social Behaviour* 36: 38–56.

Meyer, Ilan H. 2003. "Prejudice, Social Stress, and Mental Health in Lesbian, Gay, and Bisexual Populations: Conceptual Issues and Research Evidence". *Psychological Bulletin* 129: 674–697. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>.

Mills, Suzanne, Michelle Dion, Daniel Thomas-Blum, Chris Borst ja James Diemert. 2019. *Mapping the Void: Two-Spirit and LGBTIQ+ Experiences in Hamilton*. McMaster University. Tark. 2.2.2021. <https://labourstudies.mcmaster.ca/documents/mappingthevoid.pdf>

Nadal, Kevin L., Chassitty N. Whitman, Lindsey S. Davis, Tanya Erazo ja Kristin C. Davidoff. 2016. "Microaggressions Toward Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, and Genderqueer People: A Review of the Literature". *The Journal of Sex Research* 53: 488–508. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1142495>

O'Neill, Susan ja Michael Boulton. 1996. "Boys' and Girls' Preferences for Musical Instruments: A Function of Gender". *Psychology of Music* 24: 171–183. <https://doi.org/10.1177/0305735696242009>.

Peltola, Henna-Riikka. 2018. "'Lauluja surullisin sävelin elämästä luopumisesta': musiikki kuoleman ja surun merkityksellistäjänä suomalaisten suremisessa ja siihen liitetyissä rituaaleissa". *Thanatos* 7(1): 32–67.

Ranta, Niko. 2017. "Turku tiedotti jo toisesta epäilystä ahdistelusta koulussa – kaupunki ei ilmoittanut tapauksista aikoinaan poliisille". *Ilta-Sanomat* 29.12.2017. Tark. 4.2.2021. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005506141.html>

Richardson, John. 2019. "Virtual Spaces and Gendered Meanings in the Production and Performances of Studio Killers". *Radical Musicology* 7. *Queer Sounds and Spaces*, toim. Anna-Elena Pääkkölä, John Richardson ja Freya Jarman. Tark. 17.5.2021. <http://www.radical-musicology.org.uk/2019/Richardson.htm>

Riihimäki, Hanna-Mari ja Anna-Elena Pääkkölä. 2020. "Alternative Femininities, Voices and Queer Body Politics in Alma's 'Dye My Hair'". Teoksessa *Made in Finland: Studies in Popular Music*, toim. Toni-Matti Karjalainen ja Kimi Kärki, 187–199. New York: Routledge.

Saarikoski, Sonja. 2020. "Nöyryydyksen kulttuuri elää klassisen musiikin piireissä: 'Pilasit kaiken – kannattais käydä vähemmän jääkaapilla ja keskittyä soittamiseen'". *Image* 19.2.2020. Tark. 17.5.2021. <https://www.apu.fi/artikkelit/noyryydyksen-kulttuuri-klassisessa-musiikissa-pilasit-kaiken>

Seta.fi. 2020. "Muunsukupuolisuus". Tark. 17.5.2021. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/muunsukupuolisuus/>

Seye, Elina. 2018. "Tutkimus seksuaalisesta häirinnästä musiikkialalla". Suomen Muusikkojen liitto ry. Tark. 17.5.2021. https://www.muusikkojenliitto.fi/wp-content/uploads/2018/08/Seksuaalinenhairinta_tutkimusraportti.pdf

Stockdale, Margaret S., Cynthia Gadolfo Berry, Robert B. Schneider ja Feng Cao. 2004. "Perceptions of the Sexual Harassment of Men". *Psychology of Men and Masculinity* 5(2): 158–167. <https://doi.org/10.1037/1524-9220.5.2.158>.

Strand, Heini. 2019. *Hyvä verse. Suomiräpin naiset*. Helsinki: Into.

Sue, Derald Wing. 2010. *Microaggressions in Everyday Life. Race, Gender, and Sexual Orientation*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajarvi. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vanha-Majamaa, Anton. 2020. "Jos oot hyvännäköinen mimmi, ne näkee sut mielummin yhden yön juttuna kuin vakavasti otettavana artistina" – suomirap on usein häijy naisille ja sukupuolivähemmistöille". *YleX* 27.10.2020. Tark. 17.5.2021. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/10/27/jos-oot-hyvannakoinen-mimmi-ne-nakee-sut-mieluummin-yhden-yon-juttuna-kuin?fbclid=IwARIU3hNB3yyfWew9w2MRAOAT55NLRa3bOXCDZzpdcsSsi6Qt73LKIDE1DQ0>

Vasantola, Satu. 2018. "Musiikinopettaja ahdisteli oppilaitaan ja harjoitti osan kanssa seksiä – yksi uhreista oli poptähti Mira Luoti, ja nyt hän ja muut entiset oppilaat kertovat, mitä turkulaisessa koulussa tapahtui". *Helsingin Sanomat* 3.3.2018. Tark. 17.5.2021. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005586517.html>

Vilkka, Hanna. 2011. *Seksuaalinen häirintä*. Jyväskylä: PS kustannus.

Worthen, Meredith G. F. 2016. "Hetero-cis-normativity and the Gendering of Transphobia". *International Journal of Transgenderism* 17(1): 31–57. <https://doi.org/10.1080/15532739.2016.1149538>